

Identiteit en Relevansie

Die Dringende Noodsaak van Christelike Organisasies en Instellings in 'n Toenemend Sekulêre Suid-Afrika

Prof. B.J. van der Walt

Synopsis

Identity and relevance

The urgent need for Christian organizations and institutions in an increasing secular South Africa

The aim of this article is to determine how Christians can, especially by way of Christian organizations, be relevant to our contemporary, secular society without the danger of losing their Christian identity. To answer this question attention is given to the following: (1) the phenomenon and the challenge of secularism; (2) different ways (by individuals, churches and by way of Christian organizations) to respond to the challenge; (3) wrong motives for the establishment and/or maintaining of Christian organizations; (4) the correct motives for doing so; (5) the different categories of Christian organizations and institutions and (6) some concluding remarks.

1. Die verskynsel en uitdaging van sekularisme

Die bedoeling van hierdie bydrae is nie om in te gaan op die wêreldwye sekulariseringsproses en sekularisme as die resultaat daarvan nie. Sowel oor die ontstaan, ontwikkeling en karakter van die verskynsel is reeds baie geskrywe.¹ Daar sal slegs 'n kort omskrywing daarvan gegee word, om daarna in te gaan op die reaksies van Christene teenoor die sekularisme.

2. 'n Harde feit

Ter inleiding moet beklemtoon word dat die sekulêre lewensvisie in Suid-

1 Die outeur verwys alleen na die volgende bronne vanuit 'n Christelike perspektief: Blamires, 1956; Dekker, 1995; Dekker, s.j.; Dekker & Tennekkes, 1981; Dekker, Luidens en Rice, 1997; Graafland, 1975; Mulder, 1981; Van der Walt, 1999: 193-201 en 2002: 367-374; Van Houten, 1991.

Afrika, na eeue van afsondering van die res van die wêreld, vandag 'n feit geword het. Die proses het om verskeie redes na 1994 geweldig momentum gekry en met die reële gevolge daarvan word ons daaglik gekonfronteer. (Vir besonderhede, cf. Durand, 2002.) Die feit dat ons nie meer 'n “Christelike” land is nie, maar vinnig besig is om 'n sekulêre land te word, het ons hard en met mening getref. Christene en kerke worstel met die vraag hoe hulle daarteenoor moet staan. Kan dié magtige ideologie, wat homself as die selfevidente, onbetwisbare, enigste oplossing vir ons land se probleme voorhou, beveg word en, indien wel, hoe moet dit gebeur?

2.1 'n Kort omskrywing

Die sekularisme wat ons vandag beleef, is die resultaat van ten minste drie eeue se ontwikkeling in die Westerse kultuur. Reeds aan die begin van die vorige eeu het dit egter al duidelike gestalte aangeneem. By die Wêreldsendingkonferensie van 1928 in Jerusalem word al gewaarsku dat die grootste mededinger en gevaar vir die Christendom: nie die Islam, Boeddhisme, Hindoeïsme of Confucianisme is nie, maar 'n wêreldwye sekulêre manier van lewe en interpretasie van die wêreld.

Van der Walt (1999:202) omskryf die sekularistiese ideologie soos volg: “Sekularisme, uit die atëistiese denkkeelde van drie eeue gebore, is 'n subjektivistiese, relativistiese en utilitaristiese lewensvisie – asook die resultaat of toestand as gevolg daarvan – waarvolgens die sogenaamde mondinge, vrye, selfstandige mens, weens die besondere magte waaroor hy vandag sou beskik, die plek van die syns insiens oorbodig geworde God ingeneem het, sodat hy nou alleen uit, deur en tot hierdie insigselfgeslote wêreld kan lewe.”

'n Korter en eenvoudiger definisie sou soos volg kon lui: “Die sekularisme wil die mens laat lewe asof God en sy gebooie nie bestaan nie of in alle geval nie enige betekenis vir die openbare lewe (dit is die hele samelewing behalwe die godsdienstige lewe) het nie.”

Sekulariste het dus – en baie dualisties-denkende Christene het hulle hierin voorgegaan – 'n “tweeverdieping” visie op die werklikheid en die mens se handele: dit bestaan uit 'n klein sakrale of heilige “verdieping”, waartoe godsdiens (ook die Christelike) beperk word, met daarnaas 'n ruim sekulêre, openbare “verdieping” wat die hele res van die samelewing (politiek, ekonomie, onderwys, ensovoorts) omvat. Hierdie terrein word gewoonlik as godsdienstig-neutraal voorgestel. In feite word dit egter deur die sekulêre ideologie of religie beheers, ondersteun deur 'n materialistiese ekonomie, wetenskap en tegnologie. Christene se religieuse verhouding tot God (asook ander godsdienste) word dus geduld maar “geprivatiseer” – terwyl dit in alles wat ons doen tot vergestaltung behoort te kom. Die Christelike getuigenis in die openbare lewe word

beperk tot die mate waarin dit 'n bydrae tot morele vraagstukke kan bied. Selfs dit geld nie eers in alle gevalle nie, as in gedagte gehou word hoe die huidige regering wette maak en immorele aktiwiteite toelaat wat regstreeks teen Christelike sedelike waardes indruis.

2.2 *Christene se reaksie*

Durand (2002) beskrywe hoe Suid-Afrikaners tans op die sekularisme reageer. Reeds in 1997 het Dekker, Luidens en Rice die reaksie van (veral gereformeerde) Christene wêreldwyd ondersoek. Na aanleiding van hierdie studie vestig ek die aandag op drie belangrike punte (1) die verskillende reaksies, (2) die uiteindelige resultaat en (3) 'n evaluering daarvan.

Verskillende reaksies

Die skrywers onderskei die volgende twee basiese reaksies (Dekker e.a., 1997: 3): Die eerste is **isolasie**, wat die voordeel inhou dat Christene en kerke hulle eie identiteit behou, maar met die gevaar dat hulle hul relevansie vir die breër samelewing verloor. Die tweede reaksie is **akkommodasie** (of **aanpassing**) by 'n versekulariseerde samelewing met die gevolg dat hulle nie hul invloed (heeltmaal) verloor nie, maar met die risiko van die verlies aan eie identiteit, van oorgawe aan 'n sekulêre bestel.

Hierdie twee verskillende reaksies hang, volgens die boek, saam met twee soorte (gereformeerde) godsdienstigheid (Dekker e.a., 1997: 4): 'n piëtistiese en 'n nie-piëtistiese. Die **piëtistiese** lê klem op 'n persoonlike verhouding tot God en 'n innerlike (na binne gerigte) geloofslawe. Dit lei maklik tot vermyding van die (sondige) wêreld, tot passiwiteit op die openbare terreine van politiek, ekonomie, ensovoorts. Daarteenoor lê **nie-piëtistiese** groepe daarop klem dat die Christelike geloof van betekenis vir die hele mens is en op alle terreine aktief toegepas en uitgeleef moet word. Gevolglik verskil hulle strategieë ook. Die piëtistiese stroming is meer geneig tot 'n **defensiewe** houding waarvolgens al die ou waardes vir denke en doen behou moet word. ('n Beeld om dit te beskrywe, is dié van 'n vesting of ghetto.) Die nie-piëtistiese groepe handhaaf eerder 'n **offensiewe** strategie waarvolgens die sekulêre samelewing in die naam van die Christelike geloof herower moet word. (Die toepaslike beeld in hierdie geval is dié van 'n kruistog.) Hierdie rigting staan egter voor die probleem dat dit nie moontlik is om die samelewing te **beïnvloed** sonder om in 'n mate daarby **aan te pas** nie. Hoe kan 'n mens 'n betekenisvolle rol in 'n wêreldse samelewing speel sonder om jou Christelike uniekheid of eiendomslikheid prys te gee?

Die resultaat

Na 'n oorsig oor die verskillende reaksies in verskillende wêrelddele, kom die skrywers van die bundel tot die volgende algemene slotsom ten opsigte

van die konfrontasie met die sekularisme. Hulle onderskei tussen versekularisering op twee vlakke: die individuele en die sosiale of strukturele. Op individuele vlak beteken sekularisasie die afname of verdwyning van godsdienstigheid by individue, terwyl strukturele sekularisasie die beperking of totale afwesigheid van godsdiens op sosiale gebied inhou.

Hulle bevinding is dan die volgende: hoewel daar op institusionele of organisatoriese vlak grootskaalse versekularisering plaasgevind het, het dit (nog) nie op individuele of persoonlike vlak gebeur nie.

Die institusionele of strukturele vlak sluit nie alleen die kerk in nie, maar ook ander instellings soos Christelike skole, kolleges en Christelike organisasies op verskillende terreine. Kerke het byvoorbeeld hulle (institusionele) greep op lidmate en hul invloed op die wyere samelewing verloor of dit het drasties afgeneem. Lidmate van die kerke of lede van Christelike organisasies maak ook nie meer – soos in die verlede – op hierdie instellings staat vir hulle waardes nie. Die instansies het hulle “sakraliserende” gesag verloor.

Op individuele vlak is daar egter baie voorbeelde van geloofsvernuwing en kreatiwiteit om relevant binne ’n nuwe konteks te kan wees.

Evaluering

Tereg vra die skrywers aan die einde van die boek (Dekker e.a., 1997: 283) of hierdie resultaat (die kapitulasie ten opsigte van sekularisme op institusionele vlak en die herlewing van die Christelike geloof slegs op individuele vlak) nie maar die laaste gevegsfront is in ’n stryd wat reeds verloor is nie. Kan ’n hoogs **individualistiese** Christendom werklik nog ’n **reformatoriese** Christendom genoem word? (Want dit was nog altyd die onderskeidende kenmerk van die reformatoriese geloof dat dit geglo het dat God op elke lewensterrein – nie net die persoonlike nie – gedien moet word.) In hulle eie woorde gestel, is die vraag “... whether or not sacralization in individual terms is a sufficient antidote to stem the tide of secularization in structural terms”.

Die outeur se eie antwoord hierop is dat dit nie ’n oplossing is nie. So ’n “oplossing” sou beteken dat ons steeds meer en meer piëtisties in plaas van reformatories sal dink en optree.

Hierdie studie van Mulder e.a. bevestig gewoon dat Christene (in hierdie geval selfs gereformeerde Christene) gekapituleer het voor die hedendaagse sekularisme wat ’n duidelike skeiding tussen die private en die openbare lewe maak. Op private vlak is daar ruimte vir ’n mens se persoonlike geloofsoortuigings (dit wil sê ook die Christelike). Die

voorwaarde is egter dat 'n mens dit uit die openbare terrein sal hou, dat op publieke gebied die sekularistiese geloof aanvaar word!

So 'n verminkte, dualistiese, skisofrene Christendom – terloops niks nuuts in die geskiedenis nie – is in die lig van die Skrif egter onaanvaarbaar. Volgens die Bybel is die Christelike godsdiens radikaal, integraal en omvattend. Dit sluit die diens van God op **alle** lewensterreine in. Want: Christus is of Koning oor alles of Hy is nie Koning nie!

Net een voorbeeld ter illustrasie. Ons was nog skaars verlos van die ideologie van apartheid, toe is ons alreeds die slawe van die wêreldomspannende, magtige ideologie van die neo-kapitalistiese vrymark-ekonomie. Hierdie ideologie agter die huidige globaliseringsproses bepaal nie net die ekonomie “daar buite” nie, dit het ook 'n geweldige invloed op ons persoonlike lewe en ons huisgesinne. Dit propageer byvoorbeeld 'n kompetisiemoraal wat reeds van jongs af by ons kinders ingeprent word en – behalwe enkele voordele – geweldig baie negatiewe gevolge het.

Dit is dus nie moontlik om die private en openbare lewe van mekaar te skei nie. Dit is ook nie moontlik om die gevolge van sekularisme ('n lewe asof God nie bestaan nie) tot die openbare terrein te beperk nie.

Ons slotsom is dus dat nuwe positiewe, duidelike Christelike norme vir die persoonlike lewe nie voldoende is nie. Ons het ook nuwe, duidelike waardes nodig om as Christene op die breë terrein van die samelewing (ekonomie, politiek, onderwys, kultuur, ensovoorts) te lewe. Ons kan nie op hierdie terrein gewoon die wêreldse beginsels aanvaar nie. Want hulle is nie “neutraal” nie, hulle spruit ook uit 'n godsdiens – die sekularistiese godsdiens wat glo dat God en sy geboorte nie saak maak en gehoorsaam hoef te word nie.

3. Moontlike Christelike antwoorde op die sekularisme

Die verskillende reaksies van Christene teenoor die sekularisme soos deur Dekker en andere (1997) beskrywe is beslis nie bemoedigend nie. Dit beteken egter nie dat ons uit verleentheid en verslaenheid maar passief kan toekyk nie. As God se Naam onteer word, mag Christene – as hulle inderdaad Christene is – nie swyg nie. Wat se “wapenrusting” het ons – behalwe God se beloftes – tot ons beskikking?

In die eerste plek is daar die gelowige, oortuigde Christen wat sy Christelike geloof nie “veilig” in die binnekamer of die kerk wil toesluit nie. Persoonlike integriteit in die sakewêreld, 'n spaarsame lewenstyl, bewoënhed oor armes, protes teen ongeregtigheid by wyse van 'n brief in

die koerant is almal voorbeelde van hoe Christene 'n verskil in ons hedendaagse siek en verrotte samelewing kan maak.

As gevolg van die komplekse aard van ons samelewing – dit word beheer deur 'n sekulêre regering, groot en magtige (selfs internasionale) maatskappye en ander instellings – is dit vir individuele Christene egter soms baie moeilik en selfs onmoontlik om werklik verandering teweeg te bring.

In die tweede plek het die kerk, as gemeenskap van die gelowiges, nie net 'n rol ten opsigte van sy eie lidmate nie (om hulle byvoorbeeld met basiese norme vir hulle lewe in die breë samelewing toe te rus), maar dit moet ook 'n profetiese getuienis laat uitgaan en dit wat verkondig word (byvoorbeeld naasteliefde) meer as ooit tevore ook konkreet in die samelewing uitleef.

Die grootste gedeelte van ons lewe speel egter buite die mure van die kerk af. Deur die media, op die werkplek, op ekonomiese, politieke, opvoedkundige en ander terreine word die rigting van ons moderne kultuur bepaal. Indien ons ons gemeenskaplike pogings as Christene tot die kerk beperk, sal ons kultureel-sosiale relevansie dus baie beperk wees. Ons mag ook nie die stryd teen die sekulêre gees van ons tyd in isolasie van die Christene in ander kerke voer nie.

Maar in die derde plek is die twee – die individuele gelowiges en die kerke – nie genoeg nie. Ons het 'n derde “wapen” nodig: Christelike organisasies en instellings. Sulke organisasies, onafhanklik van die kerk, bied die voordeel dat hulle aan die een kant die individuele gelowige se getuienis in woord en daad kan versterk en aan die ander kant die kerke se werk in die samelewing kan verbreed, verdiep en meer relevant maak. Eenvoudig gestel: Christelike organisasies en instellings kan aan individuele gelowiges en kerke ekstra oë, ore, monde, hande en voete gee.

Dit is hierdie “derde weg” wat hierdie artikel ernstig wil oorweeg.² Hiermee word die probleem van identiteit en relevansie nie eensklaps opgelos nie. (Vergelyk byvoorbeeld Buijs, 2001, as voorbeeld van hoe Christelike ontwikkelingsorganisasies in Nederland vandag 'n identiteits-sowel as 'n relevansiekrisis beleef.) Maar dalk bring dit ons tog nader aan die ideaal om sowel voluit Christene te kan wees en terselfdertyd van betekenis vir die sekulêre wêreld waarin ons daagliks leef.

2 Vergelyk Van der Walt, 1993 waarin van die gedagtes reeds genoem is, maar nog nie volledig, soos in die huidige artikel, uitgewerk kon word nie.

Dit is onmoontlik om alles in verband met Christelike organisasies te behandel (byvoorbeeld hulle strukture en praktiese werkswyses), omdat dit van geval tot geval sal verskil. Ons beperk ons tot twee basiese sake, naamlik die motivering vir hulle stigting of instandhouding, asook 'n kort oorsig oor die verskillende soorte Christelike organisasies.

Natuurlik is dit nie net die Christelike motivering wat Christelike organisasies/instellings Christelik maak nie. In 'n Christelike organisasie word (1) vanuit 'n Christelike **motivering** (2) volgens Christelike **norme** (3) 'n spesifieke **doel** nagestreef. Ten minste drie sake bepaal dus 'n organisasie se Christelike aard: (1) **waaruit** dit ontstaan (die **motief**), (2) **waarvolgens** dit gelei word (die **norm**) en (3) **waarvoor** dit wil werk (die **doel** of **inhoud**). Hierdie drie elemente kan nie waterdig van mekaar geskei word nie. In die motiewe is byvoorbeeld alreeds sekere norme ingebou.

Die eie identiteit van Christelike organisasies lê dus nie slegs in hulle motivering nie, maar ook in die norme wat hulle lei en dit behoort ook duidelik te word in dit wat hulle beoog of in die inhoud van hulle werk. Hulle relevansie sal egter veral in die oogmerk(e) of inhoud van hulle werk na vore tree.

Ons spits ons hier toe op die algemene motivering vir die totstandkoming/instandhouding van die meeste Christelike organisasies, omdat die norme asook die spesifieke doelstellings by die baie moontlike soorte Christelike organisasies (byvoorbeeld polities, ekonomies, opvoedkundig, ensovoorts) verskillend sal wees.

Om oor die motivering vir Christelike aksies, organisasies en instellings te besin, is van groot belang, aangesien daar agter die edele motiewe wat voorgehou word ook versteekte bymotiewe mag skuil – ook Christene is sondige mense. Sulke verkeerde motiewe is gevaarlik, want die inspirasie agter 'n beweging bepaal tot 'n groot mate sy identiteit.

4. Verkeerde motiewe vir Christelike organisasies

Ek noem sewe sulke onaanvaarbare motiverings. (Sommige van hulle is ontleen aan Klapwijk, 1995:93-110 maar op eie wyse verwerk en geformuleer.)

4.1 Die verleentheidsmotief

Dekker (1995:44) sê tereg dat baie Christene nie **onwillig** is nie, maar hulle **onmagtig** voel teenoor die magtige sekulariseringsproses in die Nederlandse samelewing. Hulle sal graag op die verskillende maatskaplike terreine as Christene wil lewe, maar hulle weet nie (meer) wat presies dit sou inhou nie. Dit geld ook van baie Christene in Suid-

Afrika. Om half magteloos te voel en nie mooi te weet wat om te doen en hoe om dit te doen om die storm van sekularisering te stuit nie, kan 'n goeie **begin** wees. Dit kan ons laat besef dat ons as Christene uit eie krag nie veel sal kan vermag nie. As **prinsipiële en blywende** motivering is dit natuurlik nie voldoende nie.

4.2 Die ontvlugtingsmotief

Afsonderlike Christelike organisasies kan ook beskou word as 'n middel om myself en diegene wat soos ek glo en dink teen die gevare van die sekularisme te beskerm deur ons in ons organisasie terug te trek en van die wêreld te onttrek. Na 1994 is blanke Christene geneig om hulle tot die privaatlêwe te beperk. Ook swart Christene is dikwels geneig om hulle kerke as ontvlugtingsoord te beskou waar hulle – vir 'n kort rukkie op Sondag – die groot ellende rondom hulle kan vergeet. Op dié manier is selfs Christelike organisasies egter ongehoorsaam aan Christus se opdrag dat gelowiges soos soutende sout en liggende lig **in** die wêreld teenwoordig moet wees.

4.3 Die hoogmoedigheidsmotief

As ons dink dat ons beter of “heiliger” is as mense van ander oortuigings of ander Christene wat verkies om nie deur spesifiek Christelike organisasies te werk nie, is ons eenvoudig hoogmoedig – wat nie 'n Christelike deug is nie en dus nie by 'n Christelike organisasie pas nie. Ook Christelike organisasies is nie vanselfsprekend volmaak en sondeloos nie!

4.4 Die egoïstiese motief

In hierdie geval gaan dit – al is dit meestal netjies verdoesel – basies om die belange van 'n bepaalde bevolkingsgroep (byvoorbeeld die Afrikaners) of politieke party (byvoorbeeld die ANC) of beroep (byvoorbeeld boere, politici, onderwysers). Natuurlik speel belange 'n rol in die totstandkoming en bestaan van enige organisasie. In die geval van 'n uitgesproke Christelike organisasie moet dit in die eerste en laaste plek egter om die belange van Christus en sy ryk gaan en nooit bloot om selfsugtige eiebelang nie.

4.5 Die magsmotief

Natuurlik wil 'n Christelike organisasie sy omgewing op 'n spesifieke gebied beïnvloed en hopelik verbeter, soos byvoorbeeld in die politiek, onderwys, boerdery, media. Dit moet tereg met gesag kan praat. Hierdie invloed en gesag moet egter altyd **dienend** en nie **heersend** ('n strewe na **mag**) wees nie. Selfs 'n Christelike politieke party se taak is nie in die eerste plek om daarna te streef om 'n verkiesing te wen en so die beheer van die land oor te neem nie.

4.6 Die verabsoluteringsmotief

Hiermee word bedoel dat 'n Christelike organisasie nooit – ook al is hulle hoe geslaagd en gevestig – as **doel** in sigself beskou mag word nie. Dit moet altyd as **middel** gesien word om eer aan God te bring en liefdevolle diens aan die medemens te bewys. Die reële gevaar bestaan dat ons, in plaas van om die twee duidelik te onderskei, ons “ons saak” en “God se saak” vereenselwig. Nie net die Christelike kerk nie, maar ook 'n Christelike organisasie behoort egter nie aan ons nie, maar aan Christus!

4.7 Die utopistiese motief

Sowel ontvlugting (4.2 hierbo) as ongegronde ooptimisme is verkeerd. Christelike organisasies wat dink hulle sal die sekulêre wêreld kan oorrumpel, droom van 'n utopia. Nog minder mag ons dink dat ons deur middel van Christelike organisasies God se volmaakte koninkryk sal kan laat aanbreek. Ons kan hoogstens hoopvolle tekens daarvan op verskillende lewensterreine oprig.

Bestaande en te stigte Christelike organisasies en instellings behoort hulself voortdurend af te vra of van hierdie verkeerde motiewe nie tog op 'n subtiële wyse 'n rol by hulle speel of met die tyd begin speel het nie en hulle Christelike identiteit aangetas het nie.

5. Die regte motiewe vir Christelike organisasies

Hoewel by die uiteensetting oor die verkeerde motiewe iets van die regte motivering alreeds na vore gekom het, word dit nou eksplisiet aan die orde gestel. Omdat Christelike organisasies ontwikkel en verander, kan die oorspronklike motiewe vir hulle totstandkoming vervaag. Om voortdurend die vraag te stel “**waarom** doen ons wat ons doen?” is dus nie 'n luukse nie! Soos in die geval van die verkeerde motiewe, hang ook die korrekte motiewe dikwels nou saam. Duidelikheidshalwe onderskei ons hier ook sewe verskillendes. (Ook in hierdie geval is die outeur gestimuleer deur Klapwijk, 1995:93 - 115 se gedagtes in die verband, maar die tipering van die motiewe, die aantal motiewe en hulle beskrywing is sy eie.)

5.1 Die religieuse motief

Elke mens – of hy/sy dit erken of nie – is 'n religieuse wese. Selfs die ateïs **glo** dat God nie bestaan nie! Elke mens dien óf die ware God óf 'n afgod (iets van die skepping) in sy plek in **alles** wat hy/sy dink en doen. Sekularisme is ook 'n religie: dit verafgod hierdie wêreld met die mens en sy vermoëns in die sentrum (humanisme).

Ons verwerp egter die sekularisme se (godsdienstige) oortuiging dat die staat en die ekonomie alles moet beheer en die ander menslike samelewingsverbande (gesin, skool, kerk, ensovoorts) slegs onbelangrike

“onderdele” van die samelewing is. Ons verwerp dit as totalitarisme omdat Christene anti-totalitêr dink. Elke menslike verband – hoe klein en onbelangrik – moet die reg en gesag gegun word om sy eie sake te reël³.

In die tweede plek verwerp ons ook die arrogante, intolerante gedagte dat alleen die sekulêre religie ’n rol in die openbare lewe mag speel en alle ander godsdienste tot die private lewe beperk moet word. Dit bots myns insiens met ons Grondwet wat Godsdienstvryheid vir almal waarborg. Nie net Christene nie, maar ook Jode, Hindoes, Moslems en aanhangers van die Tradisionele Afrikageloof behoort byvoorbeeld die reg te hê op hulle eie godsdienstig-georiënteerde skole en ander onderwysinstellings. Hierdie beginsel van kofessionele verskeidenheid bied ons ook die reg tot ander soorte Christelike organisasies/instellings.

5.2 Die Koninkryksmotief

Christelike organisasies op verskillende lewensterreine is die logiese gevolg van ons geloof in die soewereine heerskappy van God oor alles. Hulle is die vanselfsprekende gevolg van Christene se begeerte om God se wil op ’n spesifieke terrein van die lewe uit te leef. Hulle is instrumente om die koningskap en eer van God op die maatskaplike terreine buite die kerk uit te dra.

Dié doel kan op baie maniere bereik word – vanaf informele gesprekke tot formeel-gestruktureerde verenigings. **Werksplekgroepe** van Christene in dieselfde kantoor, skool of fabriek kan byvoorbeeld bymekaarkom om mekaar te ondersteun en saam te praat oor aksies om belangrike besluite te beïnvloed of onreg teë te gaan. **Gespesialiseerde studie- en aksiegroepe** kan Christelike boere, regsliu, politici, medici, kunstenaars, ingenieurs, vakbondlede, verpleegsters, onderwysers, ensovoorts saamsnoer om te besin oor ’n Christelike perspektief op hulle betrokke beroep. Na binne rus hulle mekaar toe om na buite hulle werksomgewing te beïnvloed. **Alternatiewe Christelike organisasies** gaan nog verder as blote ondersteunings-, studie- of aksiegroepe. Hulle doel is om **afsonderlike** Christelike organisasies en selfs instellings tot stand te bring, byvoorbeeld ’n Christelike vakbond, politieke party, skool, kollege of sakeonderneming. Hulle doel is dus om strukture daar te stel waar Christene die geleentheid het om op Christelike manier politiek te beoefen, sake te doen of onderwys te gee en ontvang.

3 As gevolg van ruimtegebrek kon hier nie ingegaan word op die Christelike samelewingsfilosofie (van strukturele en kofessionele pluralisme) wat ten grondslag van hierdie standpunt lê nie. Vir goeie leiding in die verband, cf. onder andere Mccarthy, Oppewal, Peterson en Spykman, 1981; Skillen & Mccarthy, 1991; Spykman, 1989; Van der Walt, 1999: 387-416 en 2002: 259-335.

5.3 Die roepingsmotief

Hierdie motief is eintlik net 'n verdere verduideliking van die vorige. God roep ons almal tot diens in sy omvattende koninkryk, Hy gee aan ons 'n taak. Hy roep egter nie almal tot dieselfde amp of taak nie. Volgens talente en omstandighede wil Hy ons in 'n groot verskeidenheid beroepe gebruik. En – dit is baie belangrik – hulle is almal gelyk in waarde. Om predikant te wees is nie die enigste voltydse beroep in sy diens nie!

Dit is egter nie altyd so eenvoudig om te weet presies hoe my beroep inpas in God se koninkryk nie, hoe ek my beroep volgens sy wil en dus tot sy eer kan beoefen nie. Daarvoor het ons die raad en advies van medegelowiges (veral uit dieselfde beroep of werksterrein) nodig. Vandaar die noodsaak van die reeds genoemde gesprek-, studie- en aksiegroepe, almal verskillende maniere waarop Christene meer georganiseerd kan saamstaan, -dink en optree.

Maar – so kan gevra word – is dit dan nie die taak van die kerk om sy lidmate op dié wyse toe te rus nie? Die kerke het hierin 'n belangrike taak, wat helaas dikwels verwaarloos word. 'n Predikant kan egter nie 'n spesialis op alle gebiede wees nie, sodat hy byvoorbeeld vir 'n boer of dokter presies kan verduidelik hoe hy as Christen sy/haar beroep moet beoefen nie. Hy kan bloot breë riglyne vanuit die Skrif bied.

Verder is die getuienis (profetiese roeping) van die kerk op die terreine van politiek, ekonomie, arbeid, ensovoorts 'n vermaning of aanmoediging **van buite**, sonder werklike **innerlike** reformasie. Christelike organisasies en hulle lede is egter in staat om **van binne-uit** die politieke, ekonomiese en ander lewensterreine te verander. 'n Christelike politikus, byvoorbeeld, praat nie “kanseltaal” nie maar “politieke taal”, hy ken die terrein van binne, het meer gesag en dus kans dat politici sy boodskap ernstig sal neem.

5.4 Die ontkerklikingsmotief

Hierdie motief moet sorg dat ons weerstand bied teen 'n teëpool van die vorige motief (die roeping van elke gelowige om die Here te dien), naamlik die algemene tendens om die hele lewe te verkerklik. Die woord “ontkerkliking” word gewoonlik in 'n ander sin gebruik en verder dra dit 'n negatiewe klank, maar die outeur verduidelik, by gebrek aan iets beters, wat daarmee bedoel word.

Uit wat reeds hierbo gesê is, sal dit duidelik wees dat ons 'n duidelike onderskeid – sonder skeiding – tussen “kerk” en “koninkryk” behoort te maak. God se koninkryk is sy **omvattende** regering op alle terreine van die lewe. Die kerk is 'n **onderdeel** van die ryk en het 'n belangrike taak ten opsigte van die ryk, maar mag nooit daarmee gelyk gestel of vereenselwig word nie. Ongelukkig gebeur dit nog gereeld in die denke van baie Christene dat die kerk as't ware God se koninkryk “insluk”.

Op die vraag “wat staan ons as **Christene** te doen ten opsigte van ’n spesifieke saak of probleem?” hoor ons dikwels hoe dit onmiddellik vertaal word na “wat moet die **kerk** hieraan doen?” Dit is ’n duidelike bewys dat ons as Christene die breë Koninkrykvisie – wat ’n sentrale plek dwarsdeur die Bybel inneem – verloor het.

Met “ontkerklike” bedoel die outeur dus (en hy staan hier op die stewige grond van die reformatoriese tradisie) dat ons nie mag verwag dat die kerk vir alles wat die naam “Christelik” dra verantwoordelik gehou moet word nie. “Ontkerklike” sluit ook dekloralisering in, wat beteken dat ook die kerklike ampte nie altyd en oral teenwoordig moet wees nie. Die rede is eenvoudig dat die kerk ’n spesifieke roeping en taak het en so ook sy ampsdraers. Dit is om die Woord van God of die evangelie van die Koninkryk in sy breë omvattendheid te verkondig. Die kerk moet sy eie lidmate opbou in en toerus met dié geloof. As gevolg van die toenemende invloed wat die sekularisme ook op Christene het, word daar selfs gesê dat die kerk se “sendingtaak” vandag primêr na binne gerig moet wees! (Cf. Kritzinger, 2002:5.)

Die kerk **kan** nie by alles was Christelik is, betrokke wees nie, omdat dit ’n te onmoontlik breë taak sou hê. Maar, belangriker nog, dit **mag** ook nie by alles betrokke wil wees en beheer nie. (’n Dominee of ouderling hoef nie noodwendig op ’n boerevereniging of skoolraadskomitee te dien nie.) Die Middeleeue en ook die ou Suid-Afrika het reeds voldoende bewys gelewer dat ’n **verkerklike** van die samelewing nog geensins ’n **Christelike** samelewing waarborg nie. ’n Christelike landbouvereniging of Christelike politieke party is dus nie ’n “kerkie” buite die kerk nie. Dit het ’n eie, unieke roeping, taak, ampte en struktuur.

5.5 Die ekumeniese motief

Christene het nie net behoefte aan gemeenskap en eenheid **in** hulle kerke nie, maar ook **buite** die kerk. Hierby kom nog die strategiese oorweging dat ’n moderne sekulêre staat en samelewing waarin getalmeerderheid so ’n belangrike rol speel, eerder sal luister na die verenigde stem van baie Christene saam, as na die sinodeuitspraak van een kerkie.

Teenoor die ongesonde geneigdheid tot kerkisme (wat aanleiding gee tot euwels soos hoogmoed, onverskilligheid, eksklusivisme en negativisme tussen gelowiges van verskillende kerke) bied Christelike organisasies die geleentheid vir Christene uit verskillende kerke om vir ’n spesifieke saak saam te werk, sodat die eenheid of ekumenisiteit van alle gelowiges tot openbaring kom.

Ekumenisiteit in dié sin beteken nie vaagheid nie, dog eerder groter duidelikheid. Terwyl die kerk se boodskap algemeen is – ongelukkig

soms so algemeen dat dit vaag en niksseggend is – vra Christelike organisasies na God se wil vir ’n **spesifieke** terrein of probleem en kan dus baie skerper, konkreter en effektiewer aan die evangelie in die wêreld gestalte gee.

5.6 Die volle evangeliemotief

Sensusgegevens oor die aantal Christene in Suid-Afrika is onbetroubaar en misleidend. Die persentasie Christene is veel kleiner as algemeen aanvaar (75%). Verder is die aantal kerkklidmate en Christene in Suid-Afrika besig om teen ’n onrusbarende tempo af te neem. (Vir besonderhede, sien Kritzinger, 2002, veral hoofstukke 1 en 2.) Waarom gebeur dit? Die outeur noem net een van die baie redes daarvoor.

Duisende Christene verlaat die kerke en selfs die Christelike geloof vir die eenvoudige rede dat die sterk gereduseerde, minimalistiese evangelie wat hulle elke Sondag hoor nie vir hulle voldoende koers en rigting bied in hulle dikwels moeilike alledaagse werk hier en nou nie. Mense het vandag nie tyd vir iets wat nie vir hulle betekenis of relevansie het nie. Daarom kan ons verwag dat die Christendom, wat teen so ’n fenomenale tempo in Afrika gegroei het, dalk nog vinniger kan verdwyn. In so ’n geval moet die skuld nie voor die deur van die sekularisme of ’n ander “vyand” gelê word nie, maar vierkantig voor die eie deur.

Paulus het – baie belangrik – (1) mense tot bekering geroep en (2) kerke tot stand gebring waarin die gemeenskap van die gelowiges beoefen kon word. Maar hy het nie daarmee volstaan nie. Verlaas in sy briewe volg ’n onontbeerlike laaste stap: (3) vir die gelowiges word duidelik gemaak wat die **betekenis** of **implikasies** van hulle geloof in God se ryk vir die alledaagse lewe en hulle beroepe is. By bekering en die kerk kom die Koninkryksperspektief! In moderne taal gestel: die onontbeerlikheid van ’n integrale Christelike lewensvisie wat op die **volle** evangelie gegrond is.

Maar om net na die Bybel te luister en dit te gehoorsaam, is nog nie die **volle** Woord van God nie, want Hy openbaar Hom ook aan ons in sy skepping. Buite die kerk praat God byvoorbeeld met die boer deur die reëlmaat en ordelikheid van die skepping, sodat die boer weet hoe om te ploeg, wat en wanneer om te plant en te saai en hoe om te oes (Jesaja 28: 23 - 29). Op die verskillende lewensterreine buite die kerk en in die harde praktyk van die verskillende beroepe word ons gekonfronteer met God se skeppingswoord, ’n nie-talige woord (Psalm 19: 4, 5), wat nie minder aandag en studie as die Bybel verg nie.

Saamgevat: sowel vir identiteit as relevansie moet ons God se **volle** Woord (in Skrif en skepping) ken en gehoorsaam uitleef. Daarin kan 'n **omvattende, integrale** Christelike lewensvisie ons help. Maar in ons tyd van al groter spesialisasie moet ons ook **spesifiek** wees. Daarin het Christelike organisasies op verskillende terreine 'n geweldige taak.

5.7 Die bemagtigingsmotief

Hierdie laaste motief vir Christelike organisasies sluit aan by 'n gedagte wat vandag sterk beklemtoon word, naamlik dat gewone mense op die grondvlak hulself moet bemagtig en bemagtig word. Ons mense is nog te veel geneig om alles “van bo af” (die staat en sy politieke leiers of die kerk en sy ampsdraers of vergaderings) te verwag. Dit gaan nie ons talle probleme oplos nie. Individue op die grondvlak moet self die inisiatief neem om georganiseerd sowel op klein skaal noodsaaklike dinge aan te pak as om met kragtiger stem die owerhede aan hulle verantwoordelikheid teenoor sy burgers (die breë samelewing) te herinner.

Christelike organisasies pas pragtig by hierdie strategie in. Hulle staan selfstandig teenoor die kerke en steun ook nie op regeringsleiers of ander elite nie. Hulle dink en doen selfstandig!

Die Bybel self vermaan ons dat ons die dag van klein dinge, asook onself, nie mag onderskat nie – hoe onbenullig en magteloos ons ook al te midde van die ontsaglike vraagstukke van ons land mag voel. Want: God onderskat ons nie. Hy verkies juis die swakkes en geringes om sy groot werk te doen (vgl. 1 Korintiërs 1: 26 - 31 en Jakobus 2: 1 - 7). Christus se dissipels was almal gewone mense uit verskillende beroepe, selfs eenvoudige vissers.

Omdat 'n Christelike organisasie altyd deur liefde, diens, sorg en geregtigheid aan die naaste gemotiveer moet wees, beteken dit dat nie met selfbemagtiging volstaan mag word nie. Deur Christelike organisasies versterk ons onself (die middel) om ander te kan versterk (die doel).

Die miljoene arm, honger, siek, werklose, swak en moedelse kinders, mans, vroue en bejaardes wag op die boodskap van hoop en bemoediging wat vanuit gemotiveerde Christelike organisasies en instellings kan uitgaan!

5.8 Gevolgtrekking

Bogenoemde sewe motiverings onderstreep die belang van Christelike organisasies in ons huidige tydsgewrig waarin diepgaande geestelike grondverskuiwings besig is om plaas te vind. Hulle kan weer nuwe koers en rigting aandui. Deur hulle werk kan die Christelike geloof meer **relevant** gemaak word vir ons eie tyd en omstandighede sonder dat ons as Christene ons **identiteit** hoef prys te gee.

Dit beteken egter nie dat Christelike organisasies onder alle omstandighede 'n noodsaaklike eis is nie. 'n Noukeurige analise van die spesifieke omstandighede is ook belangrik. 'n Christen mag hom/haar byvoorbeeld in die posisie bevind dat hy/sy meer effektief sy/haar invloed kan laat geld sonder die assosiasie met 'n Christelike groep. Of dit mag strategies beter wees om binne 'n sogenaamde algemene organisasie vir 'n bepaalde saak te werk. En, indien 'n Christelike organisasie, wat ons in ons werk kan steun nie bestaan nie, beteken dit nie dat ons met gevoude hande mag sit nie.

Daar moet egter steeds in gedagte gehou word dat “algemene” organisasies nie neutrale organisasies is nie. Elke organisasie word ten diepste deur 'n religieus-lewensbeskoulike motivering gedra. 'n Christen wat in sogenaamde nie-konfessionele organisasies werk, behoort homself/haarself dus ernstig af te vra of hy/sy se geestelike “bene” sterk genoeg is om die suikrag van Bybelvreemde oortuigings te weerstaan. Relevansie en identiteit moet saamgaan – ons mag nie die een ter wille van die ander prysgee nie.

6. Verskillende soorte Christelike organisasies

Die moontlikheid van Christelike organisasies is legio. Tog is dit belangrik om te weet watter soorte onderskei kan word en wat die moontlikhede en gevare aan elke tipe verbonde is. Vanselfsprekend kan dit nie 'n waterdige onderskeiding wees nie, omdat oorvleueling voorkom. Klapwijk (1995: 119 - 121) beperk hulle tot die volgende vier basiese kategorieë: (1) Christelike belangeorganisasies; (2) kerklik-bepaalde organisasies; (3) Christelik-maatskaplike hulpverlenende organisasies en (4) Christelik-maatskaplike stuurorganisasies. 'n Kort woord ter verduideliking van elke kategorie.

6.1 Christelike belangeorganisasies

Hieronder ressorteer byvoorbeeld Christelike sport-, toneel-, musiek-, sang- en selfs reisorganisasies. Klapwijk beskou sulke soort Christelike organisasies nie as belangrik of selfs gewens nie. Die rede is dat dit gewoonlik alleen om die belange van die groepie Christene gaan (hulle is op hulself gerig), wat hulself van die breë samelewing onttrek en dus geen relevansie na buite het nie.

6.2 Kerklik-bepaalde Christelike organisasies

Voorbeelde hiervan is kloosters, sendingverenigings, diakonale groepe, (kerklike) vroue- en jeugverenigings, ensomeer. Hierdie kerklik-georiënteerde verenigings het deur die eeue belangrike en mooi werk gedoen, maar hulle hoort nie tot die kategorie van **selfstandige** Christelike organisasies **onafhanklik** van die kerk, soos in 4 hierbo bepleit nie.

6.3 Christelik-maatskaplike hulporganisasies

Dit is organisasies wat in die eerste instansie ten behoeve van eie lede of ander belanghebbendes hulpverlenend besig is en dit in 'n Christelike gesindheid en klimaat doen. Hieronder val byvoorbeeld Christelike skole, hospitale, instellings vir liefdadigheid, noodleniging, ontwikkeling, bejaarde- tehuise en versorgingsentra vir gestremdes en ernstige siekes, soos vigs-pasiënte. Tereg sê Klapwijk dat politieke en ekonomiese druk vandag veroorsaak dat baie van hierdie organisasies/instellings deur “neutrale” regeringsinstellings op- of oorgeneem word en so hulle unieke Christelike instelling en “klimaat” verloor. Baie ander Christelike nie-regeringsorganisasies het egter oorleef.

6.4 Christelik-maatskaplike stuurorganisasies

Hierdie soort Christelike organisasie wil gewoonlik vanuit 'n Christelike oortuiging of lewensvisie die samelewing beïnvloed en daaraan rigting gee. Dit kan op verskillende maniere in verskillende organisasies gebeur: deur prinsipieel-politieke stryd ('n Christelike party), sosiale aksie ('n Christelike vakbond), opinievorming (Christelike mediaverenigings) of Christelik-lewensbeskoulike vorming van die jeug (Christelike onderwys op die verskillende vlakke).

Volgens Klapwijk het veral hierdie soort Christelike organisasies in Nederland onder die spervuur beland. Daar is baie redes voor (cf. Dekker, 1995: 40 - 48), onder andere die interne verval van die organisasies self. In ander lande (byvoorbeeld die VSA en Kanada) speel hierdie soort organisasies egter steeds 'n belangrike rol.

Klapwijk is egter van mening – en die outeur stem met hom saam – dat ons juis hierdie soort organisasies in ons godloënende, sekulêre kultuur dringend nodig het. Hulle kan onder andere 'n belangrike bydrae lewer tot 'n werklik integraal-radikale Christelike mens-, samelewings- en kultuurbeskouing en -kritiek.

7. Ten slotte

Baie vrae kon nie in hierdie kort artikel aangeraak word nie. Een daarvan is byvoorbeeld wat die regering se uiteindelijke houding gaan wees oor Christelike (en ook deur ander godsdienste) geïnspireerde organisasies/instellings, omdat hulle nie maklik volgens die sekulêre onderskeid van óf openbaar (sekulêr) óf privaat (godsdienstig) ingedeel kan word nie.

En indien hulle as “privaat” geklassifiseer word, sal byvoorbeeld religieus-georiënteerde skole en ander diensorganisasies op staatsubsidie geregtig wees? (Vergelyk vir dié probleem Van der Walt en Venter, 1995,

wat ook na buitelandse voorbeelde verwys van hoe Christene in ander lande hierdie probleem opgelos het of probeer oplos.)

Die doel van hierdie bydrae was egter nie om op al dié praktiese detail in te gaan nie. Dit wou alleen 'n prinsipiële regverdiging vir Christelike organisasies en instellings bied. Hopelik dien dit as inspirasie vir ander Christene om tot die daad oor te gaan en meer sulke organisasies in die lewe te roep. Want as God se bestaan, sy Woord, wet en gesag ontken, beperk of as irrelevant beskou word, het ons as sy kinders geen keuse nie: ons moet **pro Rege** (vir die Koning) die stryd aansê.

Vir hierdie stryd kan ons ook uit die geskiedenis inspirasie put. Deur die geskiedenis het die Christendom – ten spyte van mislukkings – by verskeie radikale kultuurverskuiwings 'n belangrike rigtinggewende rol gespeel. Dit het liggend die ontbindende antieke Grieks-Romeinse kultuur vooruitgegaan. Na die Middeleeue het die Christendom die voorhoede gevorm op pad na die Moderne Tyd. Nou het die mars opnuut begin na die sekulêre samelewing van die toekoms. As daar ooit 'n tyd was waarin Christene 'n belangrike koers-aanduidende, rigtinggewende rol – ook deur middel van Christelike (stuur)organisasies – kan speel, is dit vandag.

Bibliografie

- BLAMIRE, H. 1956. *The secularist heresy; the erosion of the Gospel in the twentieth century*. London: SPCK.
- BUIJS, G.J. (red.) 2001. *Als de olifanten vechten ...Denken over ontwikkelingssamewerking vanuit Christelijk perspectief*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn.
- DEKKER, G. 1995. Hebben Christelijke organisaties nog bestaansrecht? In: Dekker, G. *Als de getij verloopt ... opstellen over godsdienst en kerk*. Baarn: Ten Have. p. 40 - 48.
- DEKKER, G. s.a. *Zodat de wêreld verandert; over de toekomst van de kerk*. Baarn: Ten Have.
- DEKKER, G. & TENNEKES, J. 1981. *What do we mean by secularization?* In: Mulder, D.C. (ed.), *Secularization in global perspective*. Amsterdam: V.U. Boekhandel/Uitgeverij. p. 9-24.
- DEKKER, G., LUIDENS, D.A., RICE, R.R. (eds.) 1997. *Rethinking secularization; Reformed reactions to modernity*. Lanham : University Press of America.
- DURAND, J. 2002. *Ontluisterde wêreld; die Afrikaner en sy kerk in 'n veranderende Suid-Afrika*. Wellington : Lux Verbi.
- GRAAFLAND, C. 1975. *Gods gesekulariseerde wêreld*. 's-Gravenhage : Willem de Zwijgerstichting.
- KLAPWIJK, J. 1995. *Christelike organisaties in verlegenheid*. In: *Transformationele filosofie; cultuurpolitieke ideë en de kracht van een inspiratie*. Van Woudenberg, R. & Griffioen, S., (reds.). Kampen: Kok Agora, p. 91 - 123.
- KRITZINGER, D. (ed.) 2002. *No quick fixes; challenges to mission in a changing South Africa*. Pretoria: Universiteit van Pretoria, Institute for Missiological and Ecumenical Research
- MCCARTHY, R.M., OPPEWAL, D., PETERSON, W. & SPYKMAN, G. (eds.) 1981. *Society, state and schools; a case for structural and confessional pluralism*. Grand Rapids, Michigan : W.B. Eerdmans Pub. Co.

- MULDER, D.C. (ed.) 1981. *Secularization in global perspective*. Amsterdam : V.U. Boekhandel / Uitgeverij.
- SKILLEN, J.W. & MCCARTHY, R.M. 1991. *Political order and the plural structure of society*. Atlanta, Georgia : Scholars Press.
- SPYKMAN, G. 1989. *The principled pluralist position. The principled pluralist major response*. In: Smith, G.S. (ed.), *God and politics: four views of the reformation of civil government*. Philipsburg, New Jersey: Presbyterian and Reformed Pub. Co., p. 78 - 99; 248 - 251.
- VAN DER WALT, B.J. 1993. *Christelike organisasies en instellings: 'n strategie vir samelewingsverandering*. In: Van der Walt, B.J. *Die noodsaaklikheid van Christelike organisasies en die geheim van 'n geslaagde jeugaksie*. Potchefstroom: Instituut vir Reformatoriese Studie. Studiestuk nr. 307, Julie, p. 1 - 13.
- VAN DER WALT, B.J. 1999. *Visie op die werklikheid; die bevrydende krag van 'n Christelike lewensbeskouing en filosofie*. Potchefstroom: Instituut vir Reformatoriese Studie.
- VAN DER WALT, B.J. 2002. *The liberating message; a Christian worldview for Africa*. Potchefstroom : The Institute for Contemporary Christianity in Africa.
- VAN DER WALT, B.J. & VENTER, J.J. 1995. *Moet die staat sy subsidie aan religieus-georiënteerde diensinstellings onttrek? Enkele flitsgedagtes oor die voortbestaan van Christelike onderwysinstellings in Suid-Afrika*. Potchefstroom: Instituut vir Reformatoriese Studie, Studiestuk nr. 334A, Oktober.
- VAN HOUTEN, R. (ed.) 1991. *Facing the challenge of secularism*. Grand Rapids, Michigan: The Reformed Ecumenical Council.